

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра конституційного і муніципального права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДОЛОГІЯ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)
галузь знань: D8 Бізнес, адміністрування та право
спеціальність: D8 Право
освітня програма: Право
вид дисципліни: обов'язкова
факультет: юридичний

2026 / 2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

“31” серпня 2026 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: СЕРЬОГІН Віталій Олександрович, д.ю.н., професор,
професор кафедри конституційного і муніципального права

Програму схвалено на засіданні кафедри конституційного і муніципального права

Протокол від “31” серпня 2026 року № 13

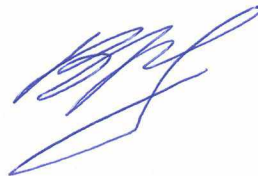
Завідувач кафедри
конституційного і муніципального права

Ганна ЗУБЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми Право

Гарант освітньої професійної програми

Віталій СЕРЬОГІН

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від “31” серпня 2026 року № 1

Голова науково-методичної комісії
юридичного факультету

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Методологія правотворчої діяльності» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Право» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності D8 Право. Програму також орієнтовано на сучасну європейську концепцію *better regulation*: OECD у 2025 р. особливо наголошує на evidence-based regulation, участі заінтересованих сторін, оцінюванні впливу та наступному перегляді регулювання.

1. Опис навчальної дисципліни

1. Загальна характеристика навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Методологія правотворчої діяльності» спрямована на формування системного наукового уявлення про правотворчість як особливий вид юридичної діяльності, її онтологічні, гносеологічні, аксіологічні, методологічні та інструментальні засади, а також на опанування сучасної методології підготовки, прийняття, систематизації, оцінювання та моніторингу нормативно-правових актів.

Особливе місце у структурі дисципліни займає вивчення Закону України «Про правотворчу діяльність», сучасних підходів до юридичного прогнозування та планування, нормопроєктувальної техніки, оцінки впливу нормативно-правового акта, правового моніторингу, принципів *better regulation*, міжнародних та європейських стандартів належної правотворчості.

Дисципліна має міждисциплінарний характер та спирається на положення теорії держави і права, конституційного, адміністративного та міжнародного права, філософії права, юридичної герменевтики, юридичної логіки, порівняльного правознавства та теорії публічного управління.

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни:

Метою вивчення навчальної дисципліни «Методологія правотворчої діяльності» є формування у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти системного розуміння природи, закономірностей, методології та інструментарію правотворчої діяльності, вироблення здатності науково обґрунтовувати необхідність правового регулювання суспільних відносин, визначати оптимальні способи такого регулювання, розробляти та експертно оцінювати проекти нормативно-правових актів, застосовувати правила нормопроєктувальної техніки та здійснювати оцінювання результативності нормативно-правового регулювання.

Метою дисципліни є також формування здатності розглядати правотворчість не лише як формально визначену процедуру прийняття нормативно-правових актів, а як складний процес перетворення соціальних потреб, суспільних інтересів і правових цінностей на нормативні приписи. Вивчення дисципліни має забезпечити поєднання фундаментального теоретико-методологічного осмислення правотворчості з набуттям практичних навичок нормопроєктування.

1.2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни:

Основними завданнями дисципліни є:

- розкриття поняття, сутності, змісту та форм правотворчої діяльності;
- дослідження правотворчості як правового, соціального, політичного та інтелектуального феномену;
- з'ясування онтологічних і гносеологічних засад правотворчості;
- опанування аксіологічних засад правотворчої діяльності;
- формування системного уявлення про методологію правотворчості та систему методів пізнання суспільних відносин, які підлягають правовому регулюванню;
- дослідження принципів та функцій правотворчої діяльності;

- вивчення міжнародних та європейських стандартів належної правотворчості;
- засвоєння системи нормативно-правових актів України та правил визначення їх юридичної сили;
- формування навичок перспективного і поточного планування правотворчої діяльності;
- опанування методології розроблення концепції нормативно-правового акта;
- набуття практичних навичок підготовки проектів нормативно-правових актів;
- засвоєння правил юридичної та нормопроектувальної техніки;
- формування здатності здійснювати правову, антикорупційну, антидискримінаційну, гендерно-правову та інші види експертизи проектів нормативно-правових актів;
- вивчення процедур розгляду, прийняття, видання, підписання, оприлюднення та набрання чинності нормативно-правовими актами;
- засвоєння методології правового моніторингу;
- формування навичок оцінювання ефективності та результативності нормативно-правового регулювання;
- ознайомлення з концепціями «*Better Regulation*», «*Smart Regulation*», «*Evidence-based Lawmaking*» та «*Regulatory Impact Assessment*»;
- формування здатності критично оцінювати якість законодавства та формулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

У результаті вивчення дисципліни здобувач повинен:

знати:

- сучасні доктринальні підходи до розуміння правотворчості;
- онтологічні, гносеологічні та аксіологічні засади правотворчої діяльності;
- методологію дослідження об'єкта правового регулювання;
- систему принципів правотворчої діяльності;
- функції правотворчості;
- міжнародні та європейські стандарти якості правотворчості;
- систему нормативно-правових актів України;
- порядок планування правотворчої діяльності;
- стадії правотворчого процесу;
- правила нормопроектувальної техніки;
- процедури експертизи проектів нормативно-правових актів;
- основи оцінювання регуляторного впливу;
- методологію правового моніторингу.

уміти:

- визначати суспільну проблему, яка потребує правового регулювання;
- відмежовувати правові способи вирішення проблеми від неправових;
- обґрунтовувати необхідність прийняття нормативно-правового акта;
- визначати предмет, метод і межі правового регулювання;
- розробляти концепцію нормативно-правового акта;
- складати структуру проекту нормативно-правового акта;
- формулювати нормативні приписи;
- здійснювати юридичну експертизу проекту;
- виявляти правові колізії, прогалини, дублювання та надмірне регулювання;
- оцінювати юридичні, економічні та соціальні наслідки нормативного регулювання;
- проводити правовий моніторинг;
- формулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

1.3. Кількість кредитів – 6

1.4. Загальна кількість годин – 180

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й
Лекції	
24 год.	10 год.
Семінарські заняття	
24 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
132 год.	164 год.

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти мають отримати такі компетентності:

ІК – здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;

ЗК01 – здатність генерувати нові ідеї (креативність);

ЗК02 – здатність розробляти наукові проекти та управляти ними;

ЗК05 – здатність вести наукову дискусію та спір, відстоювати власні погляди в максимально ефективній, переконливій, коректній і тактовній формі, інтелектуальна чесність і вміння працювати з критикою;

СК02 – здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті та проєктах правничої освіти у системі освіти дорослих;

СК04 – здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності;

СК06 – здатність здійснювати експертну діяльність у сфері права.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти мають досягти таких програмних результатів:

ПРН02 – вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми права державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у провідних наукових виданнях;

ПРН03 – застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права;

ПРН04 – формулювати та перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні аргументи, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні наукові джерела; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого правового та загальносоціального контекстів;

ПРН08 – розробляти, реалізовувати та здійснювати управління науковими та інноваційними проєктами, які дають можливість створювати законопроектну та правозастосовну практику і розв'язувати значущі наукові та прикладні правові проблеми з

урахуванням етичних, соціально-управлінських, соціально-економічних, екологічних та духовно-культурних аспектів, забезпечувати реєстрацію прав інтелектуальної власності щодо наукових результатів;

ПРН10 – готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження;

ПРН11 – здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та права Європейського Союзу, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах;

ПРН13 – використовувати практичний досвід прийняття виважених і обґрунтованих з точки зору правових вимог рішень як у стандартних, так і в нестандартних умовах юридичної діяльності.

1.8. Пререквізити:

- Теорія права і держави;
- Історія вчень про право і державу;
- Конституційне право України;
- Муніципальне право;
- Міжнародне право;
- Право Європейського Союзу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Концептуальні засади правотворчої діяльності.

Тема 1. Поняття, форма та зміст правотворчої діяльності

Правотворчість як юридичний і соціальний феномен. Поняття правотворчої діяльності. Правотворчість, нормотворчість, законотворчість і нормопроєктування: співвідношення понять.

Правотворча діяльність як різновид юридичної діяльності. Мета і зміст правотворчої діяльності. Формування, зміна та припинення норм права.

Об'єкт і предмет правотворчої діяльності. Суб'єкти правотворчої діяльності. Правотворча компетенція.

Види правотворчості. Законодавча та підзаконна правотворчість. Правотворчість органів державної влади та місцевого самоврядування. Безпосередня правотворчість народу.

Стадії правотворчої діяльності. Правотворчий процес і правотворча процедура.

Закон України «Про правотворчу діяльність» та його значення для формування цілісної системи правотворчості в Україні.

Тема 2. Феномен правотворчості: онтологічний та гносеологічний аспекти пізнання

Правотворчість як форма соціального конструювання правової реальності. Онтологічні засади правотворчості. Право і соціальна реальність. Співвідношення об'єктивного та суб'єктивного у правотворчості. Соціальна потреба як передумова нормативного регулювання. Інтерес, потреба, конфлікт і компроміс у механізмі правотворення. Гносеологія правотворчості. Пізнання суспільних відносин як передумова ефективного правового регулювання. Проблема істинності знань суб'єкта правотворчості. Межі раціонального пізнання у правотворчій діяльності. Юридичне прогнозування. Правотворчі помилки та їх гносеологічні причини. Роль юридичної науки, експертного знання, статистики, соціологічних досліджень і великих масивів даних у процесі правотворення. Концепція «evidence-based lawmaking».

Тема 3. Ціннісні та методологічні засади правотворчої діяльності

Аксіологія правотворчості. Право як система цінностей. Людська гідність, свобода, рівність, справедливість, демократія, верховенство права та права людини як ціннісні орієнтири правотворчої діяльності. Конституційні цінності та їх значення для правотворчості.

Поняття методології правотворчої діяльності. Рівні методології. Філософські, загальнонаукові, спеціально-наукові та спеціально-юридичні методи. Діалектичний, системний, структурно-функціональний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, історико-правовий, соціологічний та статистичний методи. Методи юридичного прогнозування і моделювання.

Міждисциплінарність правотворчості.

Тема 4. Принципи правотворчої діяльності

Поняття і система принципів правотворчості. Верховенство права. Принцип пріоритетності утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Принцип законності.

Принцип юридичної визначеності. Принцип обґрунтованості. Принцип системності та комплексності. Принцип наукового забезпечення правотворчої діяльності. Принцип ресурсної забезпеченості. Принцип відкритості та прозорості. Принцип пропорційності.

Принцип передбачуваності правового регулювання. Принцип стабільності законодавства та проблема правового динамізму. Участь громадськості та заінтересованих сторін у правотворчості.

Тема 5. Функції правотворчої діяльності органів публічної влади

Поняття функцій правотворчої діяльності. Регулятивна функція. Установча функція. Охоронна функція. Стабілізаційна функція. Модернізаційна та реформаторська функції. Прогностична функція. Інтегративна функція. Комунікативна функція. Функція легітимації публічної політики.

Правотворчість як інструмент реалізації державної політики. Співвідношення політичного рішення і нормативного регулювання. Правотворчість органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Тема 6. Міжнародні стандарти у сфері правотворчості

Поняття міжнародних стандартів правотворчості. Стандарти Ради Європи у сфері верховенства права та якості законодавства.

Практика Європейського суду з прав людини та вимоги доступності, передбачуваності й визначеності закону. Rule of Law Checklist Венеційської комісії. Стандарти OECD щодо регуляторної політики та управління. Концепція *Better Regulation*. Європейські стандарти оцінювання регуляторного впливу. Консультації із заінтересованими сторонами. *Ex ante* та *ex post evaluation* нормативного регулювання.

Правотворчість у праві Європейського Союзу. Принципи субсидіарності та пропорційності. Вплив європейської інтеграції України на національну правотворчу діяльність.

Розділ 2. Порядок здійснення правотворчої діяльності в Україні: інструменталізм правотворчості та детермінанти її ефективності

Тема 7. Система нормативно-правових актів в Україні

Поняття нормативно-правового акта та його ознаки. Нормативно-правовий акт як результат правотворчої діяльності.

Система нормативно-правових актів. Закони та підзаконні нормативно-правові акти. Конституція України як акт найвищої юридичної сили. Кодекси та закони України.

Підзаконні нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та інших органів публічної влади. Нормативні акти органів місцевого

самоврядування.

Юридична сила нормативно-правового акта. Ієрархічні та змістовні зв'язки між нормативно-правовими актами. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб. Правові колізії та способи їх подолання.

Тема 8. Планування правотворчої діяльності

Поняття та значення планування правотворчої діяльності. Принципи планування. Перспективне та поточне планування. Правотворче прогнозування. Виявлення суспільної проблеми, яка потребує нормативного вирішення. Збір та аналіз інформації.

Аналітичні документи публічної політики. Зелена книга та біла книга. Концепція проекту нормативно-правового акта. Визначення альтернатив нормативного та ненормативного вирішення проблеми. Оцінювання потенційного впливу майбутнього регулювання.

Планування законопроектної роботи Верховної Ради України. Планування правотворчої діяльності Кабінету Міністрів України та інших органів публічної влади.

Тема 9. Підготовка проекту нормативно-правового акта

Поняття нормопроектування. Організація підготовки проекту.

Суб'єкти розроблення проектів нормативно-правових актів. Робочі групи. Визначення предмета правового регулювання. Формування концепції проекту. Вибір форми нормативно-правового акта. Структурування нормативного матеріалу. Розроблення нормативних приписів.

Підготовка супровідних документів. Фінансово-економічне обґрунтування. Прогноз соціально-економічних, правових та інших наслідків.

Публічні консультації. Юридична експертиза проекту. Антикорупційна, антидискримінаційна, гендерно-правова та інші спеціалізовані експертизи.

Тема 10. Загальні засади техніки нормопроектування

Поняття юридичної та нормопроектувальної техніки. Засоби, прийоми, правила та способи нормопроектування. Вимоги до структури нормативно-правового акта.

Назва, преамбула, розділи, глави, статті, частини, пункти, підпункти та абзаци. Правила формулювання нормативних приписів. Нормативне речення. Юридична термінологія.

Вимоги до визначення юридичних понять. Правові дефініції. Юридичні конструкції. Правові презумпції, фікції та аксіоми. Відсылні та бланкетні норми. Примітки та додатки.

Мова нормативно-правового акта. Логічні вимоги до нормативного тексту.

Внесення змін до нормативно-правових актів. Нова редакція нормативно-правового акта. Визнання нормативно-правових актів такими, що втратили чинність.

Типові нормопроектувальні помилки.

Тема 11. Розгляд та прийняття (схвалення) проекту нормативно-правового акта

Правотворча процедура як юридична форма правотворчості. Внесення проекту на розгляд суб'єкта правотворчої діяльності.

Законодавча процедура у Верховній Раді України. Право законодавчої ініціативи. Реєстрація законопроектів. Попередній розгляд у комітетах. Перше, друге та наступні читання. Прийняття закону. Підписання та промульгація. Право вето Президента України.

Процедури прийняття підзаконних нормативно-правових актів.

Державна реєстрація нормативно-правових актів. Офіційне оприлюднення. Набрання чинності нормативно-правовими актами. Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів.

Тема 12. Правовий моніторинг як засіб оптимізації законодавства

Поняття та призначення правового моніторингу. Правовий моніторинг як завершальна і водночас початкова стадія нового циклу правотворчої діяльності. Об'єкти і суб'єкти правового моніторингу.

Моніторинг реалізації нормативно-правових актів. Оцінювання ефективності, результативності та якості нормативного регулювання. Критерії ефективності законодавства. Виявлення колізій, прогалин, дублювання, застарілих і неефективних норм.

Аналіз судової та адміністративної практики. Статистичні й соціологічні методи правового моніторингу. *Ex post evaluation*. Правовий моніторинг та дерегуляція. Результати правового моніторингу та способи їх використання.

Цифрові технології та штучний інтелект у правовому моніторингу.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Концептуальні засади правотворчої діяльності												
Тема 1. Поняття, форма та зміст правотворчої діяльності	15	2	2			11	15	2	2			11
Тема 2. Феномен правотворчості: онтологічний та гносеологічний аспекти пізнання	15	2	2			11	15					15
Тема 3. Ціннісні та методологічні засади правотворчої діяльності	15	2	2			11	15					15
Тема 4. Принципи правотворчої діяльності	15	2	2			11	15	2				13
Тема 5. Функції правотворчої діяльності органів публічної влади	15	2	2			11	15					15
Тема 6. Міжнародні стандарти у сфері правотворчості	15	2	2			11	15					15
Разом за розділом 1	90	12	12			66	90	4	2			84
Розділ 2. Порядок здійснення правотворчої діяльності в Україні: інструменталізм правотворчості та детермінанти її ефективності												
Тема 7. Система нормативно-правових актів в Україні	15	2	2			11	15	2				13
Тема 8. Планування правотворчої діяльності	15	2	2			11	15					15

Тема 9. Підготовка проекту нормативно-правового акта	15	2	2			11	15	2	2			11
Тема 10. Загальні засади техніки нормопроектування	15	2	2			11	15	2	2			11
Тема 11. Розгляд та прийняття (схвалення) проекту нормативно-правового акта	15	2	2			11	15					15
Тема 12. Правовий моніторинг як засіб оптимізації законодавства	15	2	2			11	15					15
Разом за розділом 2	90	12	12			66	90	6	4			80
Усього годин	180	24	24			132	180	10	6			164

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Поняття, форма та зміст правотворчої діяльності	2	2
2	Феномен правотворчості: онтологічний та гносеологічний аспекти пізнання	2	-
3	Ціннісні та методологічні засади правотворчої діяльності	2	-
4	Принципи правотворчої діяльності	2	-
5	Функції правотворчої діяльності органів публічної влади	2	-
6	Міжнародні стандарти у сфері правотворчості	2	-
7	Система нормативно-правових актів в Україні	2	-
8	Планування правотворчої діяльності	2	-
9	Підготовка проекту нормативно-правового акта	2	2
10	Загальні засади техніки нормопроектування	2	2
11	Розгляд та прийняття (схвалення) проекту нормативно-правового акта	2	-
12	Правовий моніторинг як засіб оптимізації законодавства	2	-
	Разом	24	6

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Провести порівняльний аналіз понять «правотворчість», «нормотворчість», «законотворчість», «нормопроектування». Побудувати схему співвідношення цих категорій.	11	11
2	Проаналізувати конкретний нормативно-правовий акт та визначити соціальні, економічні й політичні фактори, які обумовили його	11	15

	прийняття. Встановити, наскільки законодавець володів достатньою емпіричною інформацією про предмет регулювання.		
3	На прикладі обраного закону України визначити цінності, які покладені в основу нормативного регулювання, та методи, які можуть бути використані для оцінювання його ефективності.	11	15
4	Провести експертний аналіз обраного нормативно-правового акта щодо його відповідності принципам верховенства права, юридичної визначеності, пропорційності, обґрунтованості та передбачуваності.	11	13
5	Обрати напрям державної або муніципальної політики та визначити, які функції виконує правотворчість у процесі її реалізації.	11	15
6	Порівняти українські правила правотворчої діяльності з рекомендаціями OECD та стандартами Ради Європи. Підготувати таблицю відповідності.	11	15
7	Побудувати ієрархічну модель нормативно-правових актів України та навести приклади потенційних колізій між актами різної юридичної сили.	11	13
8	Підготувати концепцію майбутнього нормативно-правового акта: сформулювати проблему, мету регулювання, альтернативні способи її вирішення та очікувані результати.	11	15
9	Розробити проект нормативно-правового акта або його структурно завершеного фрагмента з пояснювальною запискою.	11	11
10	Провести нормопроектувальну експертизу запропонованого викладачем проекту нормативно-правового акта. Виявити юридико-технічні, мовні, логічні та структурні недоліки та запропонувати нову редакцію відповідних положень.	11	11
11	Здійснити моделювання процедури розгляду законопроекту Верховною Радою України: від реалізації права законодавчої ініціативи до офіційного оприлюднення закону.	11	15
12	Провести правовий моніторинг обраного закону України: проаналізувати практику його застосування, судову практику, внесені зміни, виявити проблеми та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення.	11	15
	Разом	132	164

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості творчої роботи аспіранта і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальні завдання з дисципліни «Методологія правотворчої діяльності» полягають у підготовці презентації за визначеною або обраною аспірантом за допомогою викладача темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальні завдання можуть виконуватися у формі наукових статей, виступів (доповідей) на наукових конференціях тощо.

За надруковану наукову статтю аспірант може отримати 10 балів, виступ (доповідь) на науковій конференції – 7 балів, презентацію – 5.

6.1. Правила виконання презентацій

Створення презентацій є однією з форм науково-дослідницької роботи.

Презентація виконується за допомогою програми Microsoft Office PowerPoint і повинна складатися не менше, ніж з 24 слайдів.

Матеріал на слайді можна розділити на головний і додатковий. *Головний* необхідно виділити, щоб при демонстрації слайда він ніс основне смислове навантаження: розміром тексту або об'єкта, кольором, спецефектами, порядком появи на екрані. *Додатковий* матеріал призначений для підкреслення основної думки слайда.

Для різних видів об'єктів рекомендуються різні розміри шрифту. Заголовок слайда краще писати розміром шрифту 22-28, підзаголовок і підписи даних в діаграмах – 20-24, текст, підписи і заголовки осей в діаграмах, інформацію в таблицях – 18-22.

Для виділення заголовка, ключових слів використовуйте напівжирний або підкреслений шрифт. Для оформлення другорядної інформації та коментарів – курсив. На всіх слайдах презентації використовуйте шрифт одної назви.

Для гарного сприйняття презентації з будь-якої відстані в залі, текст краще набирати шрифтом Arial, Bookman Old Style, Calibri, Tahoma, Times New Roman або Verdana.

1. На першому слайді слід вказати назву МОН, назву ВНЗ, кафедру, прізвище, ім'я та по батькові студента і тему презентації, номер навчальної групи.

2. На другому слайді подається зміст презентації.

3. На інших слайдах – наповнення теми.

4. У тексті на слайдах не допускається скорочення слів, крім загальноживаних (ООН, ЄС, ОБСЄ та ін.).

5. Слайди повинні бути тезисними. Для надання презентації PowerPoint наочності і, якщо це необхідно, барвистості на деяких слайдах можна розмістити різні схеми, графіки, фотографії, малюнки, колажі. Вставлені фотографії або картини повинні бути високої якості і досить великого розміру, інакше при розтягуванні вони втрачають різкість, чим можуть тільки зіпсувати ефект від презентації. При підготовці презентації може бути використаний звуковий супровід.

6. Презентація повинна бути підготовлена у наданому фоні (шаблон слайда). Не слід робити слайди занадто строкатими і розрізненими за кольорним рішенням. Це шкодить формуванню нестійких зорових образів.

7. Слайди повинні або акцентувати увагу на чомусь, або візуалізувати матеріал (ті ж таблиці, схеми, малюнки з позначеннями, якщо є). Не ставте на одному слайді відразу кілька блоків зорової або текстової інформації. Це відволікає, розсіює увагу, погіршує концентрацію.

8. Слайд повинен бути простим для сприйняття – небагато тексту на одному слайді.

Створення презентації включає ряд етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обсязі навчальної програми з громадських об'єднань в Україні самостійно обрати тему презентації, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Презентація – це супровід доповіді або виступу, тому спочатку необхідно розробити концепцію виступу, а потім вже братися за складання презентації.

В основному презентація повинна базуватися на матеріалах з підручників. Тому створенню презентації повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторінками) у цілому, щоб одержати про неї початкове загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану презентації.

3. Виклад змісту теми за допомогою слайдів.

У презентації повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. Важливо прагнути до того, щоб теоретичний зміст роботи пов'язувався з аналізом практично-правових явищ. Студент повинен уміти показати, яке практичне значення має знання принципів, закономірностей і категорій.

Під час створення слайдів не варто користуватися застарілими джерелами, у яких можуть міститися помилкові погляди, неточні формулювання і висновки, застарілі цифрові дані. Отже, вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, використовуючи при цьому сучасну літературу, – такі основні вимоги до підготовки презентації.

6.2. Теми для презентацій

1. Правотворчість як форма соціального конструювання правової реальності.
2. Онтологічні та гносеологічні межі раціональності законодавця.
3. Справедливість, свобода та людська гідність як аксіологічні орієнтири правотворчості.
4. Верховенство права і юридична визначеність як принципи правотворчої діяльності.
5. Правотворчість як інструмент реалізації державної політики: можливості та межі.
6. Better Regulation як сучасний міжнародний стандарт правотворчої діяльності.
7. Ієрархія нормативно-правових актів як умова єдності та несуперечливості системи права України.
8. Правотворче прогнозування та планування як засоби підвищення якості законодавства.
9. Evidence-based lawmaking: роль наукового та емпіричного знання у підготовці нормативно-правових актів.
10. Нормопроектувальна техніка як фактор якості нормативно-правового акта.
11. Парламентська законодавча процедура та проблема забезпечення якості законів України.
12. Правовий моніторинг та ex post evaluation як інструменти модернізації законодавства.

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і здобувачів вищої освіти (студентів, аспірантів), спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

При викладанні дисципліни «Методологія правотворчої діяльності» використовуються такі методи навчання:

- за джерелом передачі та сприймання знань (навчальної інформації): словесні (розповідь, пояснення, лекція, бесіда); наочні (ілюстрація); практичні (вирішення кейсів);
- за характером і рівнем самостійності пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний (викладач подає інформацію, студенти її сприймають (лекція)), репродуктивний (студенти відтворюють знання за зразком), проблемний (викладач ставить проблему, студенти шукають шляхи і способи розв'язання), частково-пошуковий (викладач ділить завдання на етапи, студенти виконують окремі кроки), дослідницький (самостійне розв'язання аспірантами проблемних завдань);
- залежно від основної дидактичної мети і завдань: методи оволодіння новими знаннями, формування вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок; методи усного викладу знань, закріплення навчального матеріалу, самостійної роботи студентів з осмислення й засвоєння нового матеріалу, роботи із застосування знань на практиці та вироблення вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок.

Під час викладання дисципліни «Методологія правотворчої діяльності» широко використовуються:

- проблемні лекції;
- лекції-дискусії;

- семінарські заняття;
- аналіз нормативно-правових актів;
- *case study*;
- моделювання правотворчих процедур;
- нормопроектувальні практикуми;
- роботу в малих групах;
- підготовку експертних висновків;
- аналіз законопроектів;
- порівняльно-правові дослідження;
- презентації;
- академічні дебати;
- моделювання парламентського розгляду законопроекту.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих аспірантами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки аспірантів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки аспірантів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи аспірантів мають бути доведені до їх відома своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Поточний контроль також може здійснюватися шляхом: вирішення практичних завдань; аналізу законопроектів; виконання нормопроектувальних завдань; підготовки експертних висновків; презентації результатів самостійної роботи; захисту індивідуального завдання.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни «Методологія

правотворчої діяльності» є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання аспіранта. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Аспіранта допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни. Підсумковий контроль з навчальної дисципліни «Методологія правотворчої діяльності» здійснюється у формі **екзамену**.

Семестровий екзамен – форма підсумкового контролю з окремої навчальної дисципліни за семестр, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу. Екзамени складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою. Викладач в обов'язковому порядку повинен ознайомити студентів зі змістом екзаменаційних питань, зразком екзаменаційного білету на початку вивчення навчальної дисципліни.

Максимальна сума балів, яку може набрати аспірант при складанні екзамену з навчальної дисципліни «Методологія правотворчої діяльності», складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни та балів, набраних при складанні семестрового екзамену.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни «Методологія правотворчої діяльності», складає 100.

Питання, які виносяться на складання проміжного та підсумкового контролю

1. Правотворчість як юридичний і соціальний феномен.
2. Правотворча діяльність як різновид юридичної діяльності. Мета і зміст правотворчої діяльності.
3. Об'єкти, суб'єкти і предмет правотворчої діяльності.
4. Види правотворчості.
5. Стадії правотворчої діяльності. Правотворчий процес і правотворча процедура.
6. Закон України «Про правотворчу діяльність» та його значення для формування цілісної системи правотворчості в Україні.
7. Правотворчість як форма соціального конструювання правової реальності.
8. Онтологічні засади правотворчості.
9. Право і соціальна реальність. Співвідношення об'єктивного та суб'єктивного у правотворчості.
10. Соціальна потреба як передумова нормативного регулювання.
11. Інтерес, потреба, конфлікт і компроміс у механізмі правотворення.
12. Гносеологія правотворчості. Пізнання суспільних відносин як передумова ефективного правового регулювання. Проблема істинності знань суб'єкта правотворчості. Межі раціонального пізнання у правотворчій діяльності.
13. Юридичне прогнозування. Правотворчі помилки та їх гносеологічні причини.
14. Роль юридичної науки, експертного знання, статистики, соціологічних досліджень і великих масивів даних у процесі правотворення.
15. Концепція «*evidence-based lawmaking*».
16. Аксіологія правотворчості. Право як система цінностей.
17. Людська гідність, свобода, рівність, справедливість, демократія, верховенство права та права людини як ціннісні орієнтири правотворчої діяльності.
18. Конституційні цінності та їх значення для правотворчості.
19. Поняття методології правотворчої діяльності. Рівні методології.
20. Філософські, загальнонаукові, спеціально-наукові та спеціально-юридичні методи правотворчості.
21. Діалектичний, системний, структурно-функціональний, формально-юридичний,

порівняльно-правовий, історико-правовий, соціологічний та статистичний методи правотворчості.

22. Методи юридичного прогнозування і моделювання у правотворчості.

23. Міждисциплінарність правотворчості.

24. Поняття і система принципів правотворчості.

25. Верховенство права. Принцип пріоритетності утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Принцип законності.

26. Принцип юридичної визначеності. Принцип обґрунтованості. Принцип системності та комплексності. Принцип наукового забезпечення правотворчої діяльності. Принцип ресурсної забезпеченості. Принцип відкритості та прозорості. Принцип пропорційності.

27. Принцип передбачуваності правового регулювання.

28. Принцип стабільності законодавства та проблема правового динамізму.

29. Участь громадськості та заінтересованих сторін у правотворчості.

30. Поняття та види функцій правотворчої діяльності.

31. Правотворчість як інструмент реалізації державної політики.

32. Правотворчість органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

33. Поняття міжнародних стандартів правотворчості. Стандарти Ради Європи у сфері верховенства права та якості законодавства.

34. Практика Європейського суду з прав людини та вимоги доступності, передбачуваності й визначеності закону.

35. Rule of Law Checklist Венеційської комісії.

36. Стандарти OECD щодо регуляторної політики та управління. Концепція *Better Regulation*.

37. Європейські стандарти оцінювання регуляторного впливу. Консультації із заінтересованими сторонами. *Ex ante* та *ex post evaluation* нормативного регулювання.

38. Правотворчість у праві Європейського Союзу. Принципи субсидіарності та пропорційності. Вплив європейської інтеграції України на національну правотворчу діяльність.

39. Поняття нормативно-правового акта та його ознаки.

40. Система нормативно-правових актів в Україні.

41. Підзаконні нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та інших органів публічної влади.

42. Нормативні акти органів місцевого самоврядування.

43. Юридична сила нормативно-правового акта. Ієрархічні та змістовні зв'язки між нормативно-правовими актами.

44. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб.

45. Правові колізії та способи їх подолання.

46. Поняття та значення планування правотворчої діяльності.

47. Принципи планування правотворчої діяльності.

48. Перспективне та поточне планування. Правотворче прогнозування. Виявлення суспільної проблеми, яка потребує нормативного вирішення. Збір та аналіз інформації.

49. Аналітичні документи публічної політики. Зелена книга та біла книга.

50. Концепція проекту нормативно-правового акта.

51. Визначення альтернатив нормативного та ненормативного вирішення проблеми. Оцінювання потенційного впливу майбутнього регулювання.

52. Планування законопроектної роботи Верховної Ради України.

53. Планування правотворчої діяльності Кабінету Міністрів України та інших органів публічної влади.

54. Поняття нормопроєктування. Організація підготовки проекту нормативно-правового акта.

55. Суб'єкти розроблення проектів нормативно-правових актів. Робочі групи.

56. Визначення предмета правового регулювання. Формування концепції проекту. Вибір

форми нормативно-правового акта. Структурування нормативного матеріалу. Розроблення нормативних приписів.

57. Підготовка супровідних документів до проекту нормативно-правового акта. Фінансово-економічне обґрунтування. Прогноз соціально-економічних, правових та інших наслідків.

58. Публічні консультації у правотворчій діяльності. Юридична експертиза проекту. Антикорупційна, антидискримінаційна, гендерно-правова та інші спеціалізовані експертизи.

59. Поняття юридичної та нормопроектувальної техніки. Засоби, прийоми, правила та способи нормопроекування.

60. Вимоги до структури нормативно-правового акта.

61. Назва, преамбула, розділи, глави, статті, частини, пункти, підпункти та абзаци.

62. Правила формулювання нормативних приписів. Нормативне речення. Юридична термінологія.

63. Вимоги до визначення юридичних понять. Правові дефініції.

64. Юридичні конструкції. Правові презумпції, фікції та аксіоми.

65. Відсильні та бланкетні норми.

66. Примітки та додатки до проекту нормативно-правового акта.

67. Мова нормативно-правового акта. Логічні вимоги до нормативного тексту.

68. Внесення змін до нормативно-правових актів. Нова редакція нормативно-правового акта. Визнання нормативно-правових актів такими, що втратили чинність.

69. Типові нормопроектувальні помилки.

70. Правотворча процедура як юридична форма правотворчості.

71. Внесення проекту на розгляд суб'єкта правотворчої діяльності.

72. Законодавча процедура у Верховній Раді України. Право законодавчої ініціативи.

73. Реєстрація законопроектів. Попередній розгляд у комітетах Верховної Ради України.

74. Перше, друге та наступні читання законопроекту у Верховній Раді України.

75. Прийняття закону. Підписання та промульгація. Право вето Президента України.

76. Процедури прийняття підзаконних нормативно-правових актів.

77. Державна реєстрація нормативно-правових актів.

78. Офіційне оприлюднення. Набрання чинності нормативно-правовими актами.

79. Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів.

80. Поняття та призначення правового моніторингу.

81. Правовий моніторинг як завершальна і водночас початкова стадія нового циклу правотворчої діяльності.

82. Об'єкти і суб'єкти правового моніторингу.

83. Моніторинг реалізації нормативно-правових актів. Оцінювання ефективності, результативності та якості нормативного регулювання.

84. Критерії ефективності законодавства.

85. Виявлення колізій, прогалин, дублювання, застарілих і неефективних норм.

86. Аналіз судової та адміністративної практики.

87. Статистичні й соціологічні методи правового моніторингу. *Ex post evaluation*.

88. Правовий моніторинг та дерегуляція.

89. Результати правового моніторингу та способи їх використання.

90. Цифрові технології та штучний інтелект у правовому моніторингу.

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100. Кількість балів за екзамен – 40. Кількість балів протягом семестру – 60: Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:	Формула обчислення: $\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$
--	--

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$ кількість семінарських занять протягом семестру.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6					
T7	T8	T9	T10	T11	T12					
$\sum 40$						10	10	60	40	100

T1, T2 ... TN – теми розділу.

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 10 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів.

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів**.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, причому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних та екзаменаційних робіт.

Контрольні та екзаменаційні роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 20 тестових завдань, екзаменаційна робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожну правильну відповідь нараховується один бал.

Використання технологій штучного інтелекту (ШІ)

Під час вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку), якщо інше не визначено викладачем, інших видів оцінювання, для яких викладачем встановлено обмеження щодо використання ШІ.

2. Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел,

пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

3. Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих лабораторних, практичних, проектних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов'язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних. проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недеклароване використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

10. Рекомендована література

Правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Конституція Автономної Республіки Крим від 21.10.1998, затв. Законом України від 23.12.1998 № 350-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/350-14>.
3. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 № 90/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр#Text>
4. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 26.01.2021 № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
5. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
6. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
7. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22.12.2005 № 3277-IV). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>
8. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
10. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
11. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
12. Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16.06.2011 № 3530-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3530-17>
13. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
14. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.
15. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-п#Text>
16. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2001-п#Text>
17. Про затвердження Порядку здійснення правового моніторингу нормативно-правових актів, включених до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 976. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2024-п#Text>
18. Про затвердження Порядку здійснення правового моніторингу щодо підзаконних нормативно-правових актів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2024 № 574. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/uk-el/574-2024-п#Text>
19. Про затвердження Правил підготовки проєктів актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2005-п#Text>
20. Про Положення про порядок підготовки та внесення проєктів актів Президента України: Указ Президента України від 15.11.2006 № 970/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970/2006#Text>
21. Council of Europe. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission): Rule of Law standards and legislative procedures.
22. European Commission. Better Regulation Guidelines. Brussels : European Commission.

23. European Parliament, Council of the European Union, European Commission. Interinstitutional Agreement on Better Law-Making. 2016.
24. OECD. Better Regulation Practices across the European Union 2025. Paris : OECD Publishing, 2025.
25. OECD. OECD Regulatory Policy Outlook 2025. Paris : OECD Publishing, 2025.
26. OECD. Recommendation of the Council on Regulatory Policy and Governance. Paris : OECD Publishing, 2012.
27. OECD. Regulatory Impact Assessment. OECD Best Practice Principles for Regulatory Policy. Paris : OECD Publishing, 2020.
28. OECD. Reviewing the Stock of Regulation. OECD Best Practice Principles for Regulatory Policy. Paris : OECD Publishing.
29. Venice Commission. Rule of Law Checklist. CDL-AD(2016)007. Strasbourg : Council of Europe.

Навчальна і науково-монографічна література:

1. Артеменко В. Проектування нормативно-правових актів: навч. посіб. Київ: Фонд «Європа XXI», 2007. 256 с.
2. Бержерон Р. Правила нормопроектування. Оттава: Міністерство юстиції Канади, 1999. 60 с. URL: <https://apitu.org.ua/system/files/bergeron.doc>
3. Биля І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки: автореф. дис ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Харків, 2004. 20 с.
4. Биля-Сабадаш І. О. Мовностилістичні правила вираження змісту нормативних правових актів. *Форум права*. 2009. № 1. С. 35–42.
5. Богачова О. В., Зайчук О. В., Копиленко О. Л. Законотворчий процес в Україні. Київ: Реферат. 2006. 424 с.
6. Гончаренко О. Основні недоліки законопроектів у сфері господарювання в умовах правового режиму воєнного стану. *Приватне право і підприємництво*. 2024. № 24. Ч. 2. С. 57-65.
7. Гусаров С.М. Законотворчість і законодавчий процес в Україні : монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Золота миля, 2014. 412 с.
8. Гусаров С. М. Поняття та сутність правотворчості в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 38-46.
9. Заболотна Н. Я. Вимоги до техніки творення нормативноправових договорів: загальна характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 837. С. 192–197.
10. Законопроектування / О. Л. Копиленко, О. В. Богачова та ін.; за ред. О. Л. Копиленка, О. В. Богачової. Київ: Реферат, 2010. 176 с.
11. Дзейко Ж. О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження: Монографія. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2007. 360 с.
12. Дзейко Ж. О. Проблеми формулювання правил і засобів законодавчої техніки в Регламенті Верховної Ради України та шляхи їх вирішення. *Держава і право*. 2006. № 34. С. 24–28.
13. Дзейко Ж. О. Структура закону. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2006. № 4. С. 9–18.
14. Дідич Т. О. Правоутворення в Україні: теоретико-правові та практичні аспекти: монографія. Київ: Ліра-К, 2017. 492 с.
15. Ібрагімов М. М., Подік І. І. Комунікативно-дискурсивна методологія в сучасному юридичному нормотворенні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2017. № 1 (13). С. 50-61.
16. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.

17. Копиленко О. Л., Богачова О. Л. Законотворчий процес: стан і шляхи вдосконалення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2010. №1. С. 5-14.
18. Косович В. М. Видання нормативно-правових актів України у новій редакції як спосіб їх удосконалення. *Університетські наукові записки : часопис / Хмельниц. ун-т упр. та права*. 2014. № 3 (51). С. 5-14.
19. Косович В. М. До визначення поняття «нормативно-правовий акт»: практична необхідність і теоретична можливість уточнення. *Право України*. 2012. № 9. С. 274-280
20. Косович В. М. «Живе право» як джерело формування досконалих нормативно-правових актів України. *Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр.* 2012. Вип. 628 : Правознавство. С. 34-40.
21. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. 488 с.
22. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2015. 38 с.
23. Косович В. М. Нормативне закріплення принципів права як чинник досконалості нормативно-правових актів України. *Право: науково-інформаційний вісник*. 2013. № 7. С. 40-50.
24. Косович В. М. Оціночні поняття як засіб юридичної техніки. Львів : Тріада плюс, 2010. 212 с.
25. Косович В. М. Правотворчі помилки – як наслідок помилок у правотворчій техніці. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матер. XV регіональної наук.-практ. конф. (м. Львів, 4–5 лютого 2009 р.)*. Львів, 2009. С. 14–17.
26. Косович В. М. Техніко-технологічні засоби створення правових законів: загальнотеоретичні аспекти. *Держава і право : Юридичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. 2018. Вип. 79. С. 34-46.
27. Косович В. М. Техніко-юридичні недоліки нормативно-правових актів України: основні різновиди. *Право України*. 2014. № 8. С. 169-177.
28. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 568 с.
29. Косович В. М. Юридична техніка: проблеми переходу від теорії до практики. *Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування : тези доп. та повідом. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24-25 лист. 2016 р.)*. Харків : Право, 2016. С. 31-34.
30. Косович В. М. Юридичні конструкції як засіб правозастосовної техніки. *Публічне право*. 2017. № 2. С. 260-270.
31. Костицький В. В. Норма права як соціальний феномен: теолого-соціологічне праворозуміння. *Соціологія права*. 2015. № 3-4 (14-15). С. 5-8.
32. Кувітанова Ю. І. Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України: загальнотеоретична характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2018. 285 с.
33. Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроєктне забезпечення : моногр. / О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко, Ю. Г. Барабаш, Я. О. Берназюк та ін. Київ: НАДУ, 2011. 344 с.
34. Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-правові засади: монографія / за заг. ред. Н.М. Пархоменко. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 512 с.
35. Петришин О. В. Проблеми удосконалення нормативно-правових актів України у світлі загальної теорії права. *Право України*. 2015. № 6. С. 247-250.
36. Плавич С. В. До визначення поняття правотворчості. *Часопис Київського університету права*. 2007. № 1. С. 45–51.
37. Плавич В. П. Теоретико-методологічні засади правотворчості: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2009. 224 с.
38. Погорелова З. О. Принципи нормотворчої діяльності органів державної влади.

Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2021. Т. 7. С. 52-60.

39. Погорелова З. О. Проблеми удосконалення законотворчої діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2021. Вип. 68. С. 25-29.

40. Правотворчість в Україні: перспективи законодавчого врегулювання: збірник наукових праць / за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 226 с.

41. Правоутворення в Україні: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : монографія / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. 592 с.

42. Проблеми реалізації Цілей сталого розвитку в аспекті зміцнення національного та міжнародного правопорядку : монографія / О. С. Бакумов, Є. І. Григоренко, В. В. Гутник та ін.; за заг. ред. О. С. Бакумова, В. О. Серьогіна. Харків : Право, 2025. 248 с.

43. Радейко Р. І. Види експертиз законопроектів у законодавчому процесі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2016. № 855. С. 109-115.

44. Риндюк В. І. Проблеми законодавчої техніки в Україні: теорія та практика: Монографія / відп. ред. Ющик О. І. Київ: Юрид. думка, 2012. 272 с.

45. Риндюк В.І, Правотворчість як вид юридичної діяльності: праксеологічний аспект. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2019. № 4 (44). С. 137-142.

46. Ришелюк А. М. Законотворчість в Україні: навч. посібник. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 334 с.

47. Сенидяк Н. М. Стан дослідження проблеми механізму правоутворення. *Наше право.* 2013. № 7. С. 36-41.

48. Теплюк М. Правотворчість як діяльність, пов'язана з правом. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2013. № 12. С. 90–97.

49. Чабур С. В. Функціонування механізму правотворчості: монографія. Київ: Фенікс, 2019. 214 с.

50. Шишко В.В. Культурологічні проблеми правотворчості: авторефю дис... канд. юрид. наук: 12.00.12. Київ, 2004. 21 с.

51. Шуберт Е. С. Принципи підзаконної правотворчості в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2020. Вип. 4. С. 168-172.

52. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка: навч. пос. для вищих навч. закладів. Івано-Франківськ : Коло, 2013. 496 с.

53. Ющик О. Теоретичні основи законодавчого процесу: монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2004. 519 с.

54. Alemanno A. Stakeholder Engagement in Regulatory Policy. *OECD Regulatory Policy Working Papers.* 2015. 62 p.

55. Baldwin R., Cave M., Lodge M. Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice. Oxford : Oxford University Press. 2012. 548 p.

56. Legislation in Europe: A Comprehensive Guide for Scholars and Practitioners / Karpen U., Xanthaki H. (eds.). Oxford : Hart Publishing, 2017. 320 p.

57. Mousmouti M. Designing Effective Legislation. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2019. 224 p.

58. Serohin V.O., Serohina S.H., Gryshko L.M., Danicheva K.P. Recognizing and implementing international human rights standards in domestic legislation: an exposure under Ukrainian law. *Ius Humani. Law Journal.* 2021. Vol. 10. № 2. P. 161-176.

59. Sunstein C. R. The Cost-Benefit Revolution. Cambridge, MA : MIT Press, 2018. 288 p.

60. Voermans W. The Birth of a Legislature: The EU Parliament After the Lisbon Treaty. *Brown Journal of World Affairs.* 2011. Vol. 17. № 2. P. 163-180.

61. Xanthaki H. Drafting Legislation: Art and Technology of Rules for Regulation. Oxford : Hart Publishing, 2014. 374 p.

62. Xanthaki H. Thornton's Legislative Drafting. London : Bloomsbury Professional, 2022. 664 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний веб-портал органів судової влади України. URL: <http://court.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/>
6. Офіційний веб-сайт Верховного Суду. URL: <http://www.scourt.gov.ua/>
7. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.kiev.ua/>
8. Офіційний веб-сервер Центральної виборчої комісії. URL: <http://www.cvk.gov.ua/>

Для самостійної та науково-дослідної роботи здобувачам рекомендується систематично використовувати:

- офіційну базу «Законодавство України» Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
- базу законопроектів Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/zpn>
- базу законодавства Європейського Союзу EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/>
- OECD Regulatory Policy Outlook 2025. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/04/oecd-regulatory-policy-outlook-2025_a754bf4c/56b60e39-en.pdf
- European Commission Better Regulation guidelines. 3 November 2021. URL: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en
- European Commission Better Regulation toolbox. 1 December 2025. URL: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни.....	3
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	6
3. Структура навчальної дисципліни.....	9
4. Теми семінарських занять.....	10
5. Завдання для самостійної роботи.....	10
6. Індивідуальні завдання.....	11
7. Методи навчання.....	13
8. Методи контролю.....	14
9. Схема нарахування балів.....	18
10. Рекомендована література.....	21
11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті.....	24